

САКРАЛЬНЕ У ТВОРЧОСТІ ЙОЗЕФА ФОН АЙХЕНДОРФФА

англійської, ірландської та американської поезії): Монографія. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2004. – 522 с.

5. Коптілов В. Актуальні питання українського художнього перекладу. – К.: Дніпро, 1971. – С. 69.

6. Рильський М. Твори. У 10-ти томах. – К.: Дніпро, 1962. – Т. 2. – С. 132.

7. Фінкель О. Теорія і практика перекладу. – Х: Вид-во НУА, 1929. – 182 с.

8. Швейцер А. Перевод и лингвистика. – М.: Воениздат, 1973. – 215 с.

9. Bly R., Machado A. *Times Alone: Selected Poems*. – Middletown: Wesleyan University Press, 1983. P. 13 – 49.

10. Nida E.A., Taber C. *The theory and practice of translation*. – Leiden, 1969. – 200 p.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2012

УДК 821.112.2.09

Мар'яна Кекош, викладач кафедри мовної та міжкультурної комунікації

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

САКРАЛЬНЕ У ТВОРЧОСТІ ЙОЗЕФА ФОН АЙХЕНДОРФФА

Стаття присвячена дослідженню та аналізу сакрального як основи творчості німецького поета і прозаїка доби романтизму Йозефа фон Айхендорффа. Автор розглядає літературну спадщину поета через призму його глибокої духовності та віри. Важливим видається аналіз взаємозв'язку творчого і духовного начала у творах німецького романтика.

Ключові слова: романтизм, сакральне, творчий процес, духовне начало.

Літ. 7.

Постановка проблеми. Тема сакрального є актуальною хоча б тому, що духовне, божественне – універсальна культурна цінність. Без осягнення її внутрішнього, глибинного змісту, акумульованого в досвіді сотень поколінь, неможливо підійти до розкриття потаємних сторін людського духу успішного вирішення цілої низки важливих проблем – світоглядних, пізнавальних, морально-етичних. Звернення до аналізу проявів божественного у творчості письменників минулих століть важливе особливо в умовах сучасного, пострадянського суспільства, яке перебуває в пошуку сакрального як єдино правильного орієнтиру в житті. В творчості Й. фон Айхендорффа людина розглядається як істота духовна, здатна пройтися роздумами про сенс життя, буття Боже, сутність добра, істини, краси, про походження Всесвіту і власне місце у ньому. Сам факт їхньої наявності у літературній спадщині письменника спричинений прагненням до пошуку ціннісного центру – сакрального, яке спроможне стати моральним орієнтиром для особистості та спільноти.

Аналіз останніх досліджень. Серед досліджень зазначеної проблематики варто виокремити праці Л. Рудницького [3], Т. Бовсунівської [1], К. Шахової та Д. Наливайка [4], О. Ніколенко [5]. У наукових працях цих авторів докладно висвітлено аналіз літературної спадщини доби романтизму та її представників, визначено головні світоглядні,

філософські та моральні принципи цієї літературної епохи. Однак у цих роботах недостатньо представлено вплив сакрального на творчість німецьких романтиків загалом і Йозефа фон Айхендорффа зокрема.

Мета статті полягає у дослідженні сакрального як основи творчості відомого німецького письменника доби романтизму та у визначенні головних світоглядних засад у його літературній спадщині.

Романтизм, формування якого завершилось в останнє десятиліття VIII ст. був не лише літературним напрямом. Він складався як ціла духовна культура, розгалужена і багатоаспектна. Під час формування цього нового романтичного світогляду спостерігається тенденція посилення інтересу до сакрального, до релігії. Зумовлене це було не тільки літературними чинниками, а й зміною соціально-естетичних акцентів у суспільстві. Тобто романтизм розвинувся як наслідок розчарування наявними суспільним укладом з новими проблемами та бездуховністю. Тому в своїх ідеалах романтики звертаються до світу природи, релігії, історії, фольклору.

Беручи до уваги світоглядні засади романтизму, його ідею безконечності стає очевидним, що він формувався на глибокій релігійно-містичній основі. Особливістю романтизму було протиставлення буденному життю високих ідеалів, яких прагне непересічна людина.

Основа романтичного руху, як цілісного світогляду сформувалась саме в осередку романтиків енського гуртка і продовжилась у творчості романтиків гейдельберзького гуртка, які й визначили головні засади і принципи романтизму як нового мистецько-філософського напрямку. Інтерес до сфери ірраціонального, сакрального, духовного був зумовлений опозицією до постреволуційного суспільства, яке утверджувало на місці духовних цінностей більш прагматичні.

Талановитим поетом і прозаїком німецького романтизму був Йозеф фон Айхендорфф. В молоді роки пов'язаний з гейдельберзьким гуртком, він і в подальшому зберіг вірність його ідеям та настроям. Його перу належать драми, романи, новели, але в історію німецької літератури він увійшов як видатний лірик, якому вдалося відчутти та виспівати глибини душі німецького народу.

На противагу світу матеріальних відносин між людьми Й. фон Айхендорфф висуває духовний принцип буття, який проявляється в ширості людських відносин, в безкорисливій, одухотвореній, самовідданій любові людини до людини. Любов є ідеал, вона здатна об'єднувати людей, давати життю духовний зміст, перетворювати світ. Сучасний світ, позбавлений ідеалу, позбавлений і любові, – він не гідний людини, нещирий і недосконалий. Усією своєю творчістю поет утверджує головну християнську заповідь – любити ближніх.

Його лірика проникнута релігійним благочестям. У своїх віршах він прославляє Господа Бога, часто звертається до Нього з молитвою. Найпрекраснішим у Айхендорффа є життя духовне, тому сакральне, духовне начало присутнє у всій його багатогранній творчості:

Morgengebet

... Die Welt mit ihrem Gram und Glücke
Will ich, ein Pilger, frohbereit
Betreten nur wie eine Brücke
Zu dir, Herr, übern Strom der Zeit.

Und buhlt mein Lied, auf Weltgunst lauernd,
Um schnöden Sold der Eitelkeit:
Zerschlag' mein Saitenspiel, und schauernd
Schweig' ich vor dir in Ewigkeit [7, 251].

Істина внутрішнього світу полягала, на думку Й. фон Айхендорффа, в тому, що людина виступала у ньому причетною до безкінечного, божественного, тоді як в реальній дійсності цей світ був кінцевий та обмежений. Цей внутрішній, істинний світ людини нерозривно пов'язаний з сакральним і неможливий без нього. Тільки у

поєднанні з божественним можливо зрозуміти всю красу навколишнього світу та знайти своє місце в ньому, чому і присвятив свою творчість Айхендорфф. Його вірші-молитви проникнуті сильною вірою, надією на Боже милосердя та подякою за всі земні та духовні блага:

Dank

Mein Gott, dir sag' ich Dank,
Daß du die Jugend mir bis über alle Wipfel
In Morgenrot getaucht und Klang,
Und auf des Lebens Gipfel,
Bevor der Tag geendet,
Vom Herzen unbewacht
Den falschen Glanz gewendet,
Daß ich nicht taumle ruhmeblendet,
Da nun herein die Nacht Dunkel in ernster Pracht [7, 225].

Особливе місце у поезії Айхендорфа займає образ Пречистої Діви. Автор величає Богородицю як Заступницю людей у турботах та печалі. Він вказує, що за посередництвом Пресвятої Діви багато людей віднайшли спокій і мир, зцілення та здоров'я. Хто б не попросив щиро і з чистим серцем Її допомоги, Богоматір завжди готова прийти на допомогу:

Marienlied

O Maria, meine Liebe!
Denk' ich recht im Herzen dein:
Schwindet alles Schwer' und Trübe,
Und, wie heller Morgenschein,
Dringt's durch Lust und ird'sehen Schmerz
Leuchtend mir durchs ganze Herz... [7, 249].

Айхендорфф вивчав взаємодію сакрального та духовного та творчого начал у людині. На його думку, поет – обрана особистість, поет – серце світу. Тут погляди Айхендорфа певним чином розходяться з енськими романтиками, роль поета в суспільстві спирається не на силу його творчого духу, а на Божу благодать. І поет Божою милістю сприймає і відображає навколишній світ, головним чином двома шляхами – світ добра і зла. Цю тему автор висвітлює у своїй праці "Geschichte der poetischen Literatur in Deutschland" (1847). Автор вказує, що за допомогою поезії можна якнайглибше виразити сакральне, духовне прагнення людей. Творчий процес, натхнення митця, його емоції та почуття виступають виявом сакрального, освяченого та благословенного Богом. Тільки художнє переживання й існування здатне звільнити творчу особистість художника, тому тільки воно вільне від будь-яких правил та рамок. Саме Творець вклав у людські серця здатність розуміти та передавати мовою мистецтва все прекрасне. Це прагнення удосконалює людину, спонукає її рішуче діяти і покращувати світ навколо себе:

“Через усі народи і часи проходить незаперечне почуття неповноти земного існування, а звідси – глибока потреба пов’язувати його з вищим за життя, цей світ – з потойбічним, минуле і сучасне постійно поєднують з таємничим майбутнім. І це прагнення, яке зумовлює здатність до вдосконалення і справжній прогрес людського роду, є власне суттю релігії.

Але там, де це релігійне почуття справді живе, воно не задовольнятиметься бездіяльною тугою, а відобразатиметься у всіх більш значних проявах життя, найрішуче у поезії, завдання якої, хоч і в іншій сфері ті іншими засобами, очевидно збігається з головною суттю релігії, отже, у своїй основі само є релігійним” [3, 475].

Проза Айхендорффа лірична, а відтак відображає чисті, романтичні й релігійні почуття, що виникають у людини в єдності з природою і Богом. Жодному іншому романтику не вдалося перевершити ліричну майстерність таких новел Айхендорффа як “Мармуровий образ” (Das Marmorbild), “З життя нероби” (Vom dem Leben eines Taugenichts), “Замок Дюранде” (Das Schloß Dürande) та ін. Прозові твори автора овідтворюють центральну для нього проблематику, а саме – проблему вибору людиною правильного життєвого шляху та її протистояння спокусливим силам природного світу. Найбільш відомим прозовим твором Айхендорффа є новела “З життя нероби”. На початку повісті “нероба” вирушає в мандрівку. Для реального простолюдина того часу така доля була чимось цілком природним: навчання ремеслу у формі переходу від одного майстра до іншого в якості мандрівного підмайстра було відомо вже з часів Середньовіччя. Вважається, що повість певною мірою є автобіографічною, і автор змалював свої мандри по світу у пошуках свого “я”. Мандри “ледаря”, як і біографія Айхендорффа, є історія “відстроченого побуту”, який не тільки з неминучістю має з’явитися, але необхідність якого поступово усвідомлюється і героєм і, автором. Кожен з них фактично має примиритися з прозаїчною необхідністю заробляти на життя: як чиновника прусського міністерства (як це сталося пізніше з Айхендорффом) або на посаді, яку підберуть для “нероби” його благодійники.

Та де б не побував головний герой, які б перипетії долі його не чекали він повсякчас покладається на Бога:

Wem Gott will rechte Gunst erweisen,
Den schickt er in die weite Welt,
Dem will er seine Wunder weisen
In Berg und Wald und Strom und Feld...

...Den lieben Gott laß ich nur walten;
Der Bächlein, Lerchen, Wald und Feld
Und Erd und Himmel will erhalten,
Hat auch mein Sach aufs best bestellt! [6, 5].

Відчуття сакрального, чистота почуттів, звернення до природи – найцінніше у творчості Айхендорффа. Його лірика випромінює світло і за допомогою цього світла він намагався показати багатовимірне життя душі: бо душа теж здатна випромінювати світло – світло духовне. І так твори Айхендорффа випромінюють благочестя, милосердя і любов.

Висновок. Як бачимо у творчості Йозефа фон Айхендорффа сакральне виступає основою його літературної творчості. Він ясно і недвозначно став на позиціях християнського світогляду, притаманного добі романтизму. У його поезії та прозі виявляється щире захоплення природою, народною культурою і намагання створити духовно-естетичну цілісність мистецтва, літератури і релігії. Уся його спадщина проникнута почуттям сакрального, духовного та позначена увагою до природи та людського життя як творинь Господа.

1. Бовсунієська Тетяна. *Художньо-естетичні характеристики романтизму: Вивчення оглядових тем // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2002. – № 2. – С. 30 – 35.*

2. Галич О., Назарець В., Васильєв С. *Романтизм // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2006. – № 6. – С. 2 – 3.*

3. *Мислителі німецького романтизму/Упор. Л. Рудницький та О. Фешовець. – Івано-Франківськ: Вид-во “Лілея-НВ”, 2003. – 588 с.*

4. *Наливайко, Дмитро Сергійович. Зарубіжна література 19 сторіччя: Доба романтизму: Підруч. / Наливайко Дмитро Сергійович, Шахова Кіра Олександрівна. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 415 с.*

5. *Ніколенко О.М. Літературні епохи, напрями, течії: Романтизм / О.М. Ніколенко, В.І. Мацапура//Тема. – 2004. – №1. – С. 80 – 88.*

6. *Joseph von Eichendorff. Aus dem Leben eines Taugenichts. – Ditzingen: Reclam. – 1986. – 128 s.*

7. *Gedichte von Joseph Freiherr von Eichendorff. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feiertagsgedichte.de>*

Стаття надійшла до редакції 10.04.2012